

kakor val v notranje zaključene miselne komplekse. To kvaliteto, kakor se zdi morda sama po sebi nujna, velja posebej poudariti prav zdaj, ko cvete neokusni, pretenciozno našarjeni rokoko, na drugi strani pa nasilno »filozofsko« besedotvorje. Albrehtova beseda je prepričljiv dokaz, da se dajo tudi v slovenščini izraziti nekatere bolj zapletene misli in da velja neokusno jezikovno navlako pripisati zgolj neizrazitemu in nedognanemu mišljenju, ne pa nezadostnim izraznim možnostim našega jezika.

Marjan Brezovar

DANE LOKAR, ZAKOPANI KIP

Težko je v skupih besedah označiti svojevrstni svet Lokarjeve umetnosti. Pisatelj piše počasi in premišljeno. Skrbna dovršenost nekaterih njegovih del govori za to, da je njihov tvorec veliko delal, preden jim je dal dokončno obliko. Stvari, ki jih v zadnjem času hitro izdaja, so nastajale dlje časa; ker jih je dal iz rok v sorazmerno kratkem razdobju, je razumljiva njihova precejšnja stilna enotnost.

Ta ustvarjalni proces govori tudi o Lokarjevem posebnem odnosu do pisateljskega poklica in do življenja. Iz vseh njegovih del se vidi, da razmišlja z izredno ljubeznijo o ljudeh in njihovih zadevah. Poskuša se vživeti v ljudi, ki jih opisuje; tako da spregovori iz njih. Pojavi, ki o njih piše, mu morajo biti zmeraj zelo blizu. Zato je v njegovi prozi toliko čustvenih elementov. Po vsem tem je tudi popolnoma razumljivo, zakaj je napisal toliko avtobiografskih del.

Iz njegove proze veje posebna atmosfera, ki jo včasih bravec doživlja kot vzdušje že nekoliko odmaknjenega časa. Ta vtis ne pride samo od tega, da je večina njegovih del vsebinsko vezanih na preteklost, marveč je tudi rezultat pisateljevih pogledov na življenje. Ti so se razvijali od zadnjih let pred prvo svetovno vojno pa do sedanjosti. Zato so pisateljevi pogledi na življenje, ki jih izpoveduje v svojem delu, rezultat mnogoterih vplivov časa, oblikovali pa so se predvsem ob njegovih izkušnjah v življenju.

Lokar govori preprosto in močno disciplinirano. Njegov stavek je izredno skrbno komponiran. Tudi manj kvalitetne stvari so glede na avtorjev oblikovni koncept zelo skrbno izdelane.

Življenje podaja v razmeroma ozkih izrezih. Zato so njegova dela po obsegu dokaj kratka. Snovno je vezan predvsem na avtobiografski svet in na ljudi, ki jih je spoznal v kraju svojega službovanja okrog Ajdovščine. Pojavom in ljudem, ki jih opisuje, išče širšo, občečloveško veljavo. Vsebinsko je zanimivo, da so v njegovi zadnji knjigi,* ki obsega tri novele, nosilci dogajanja trije umetniki (pesnik, slikar in kipar). Mislim, da se je s to knjigo poskušal približati zamotanemu procesu umetniškega dela, njegovi odvisnosti od subjektivnih lastnosti posameznikov kakor tudi od okolja, v katerem ti posamezniki žive.

Mašnik (pesnik Gregorčič) se v *Grenki osmini* ob prijateljevi smrti dobro zaveda, da je njegov vzor, kako bi želel živeti in delati, odvisen od subjektivnih in objektivnih faktorjev. Ker je bil v bistvu precej pasivne narave, ki je bila bolj nagnjena k opazovanju kakor pa pripravljena, da vzame usodo v svoje

* Dane Lokar, Zakopani kip. Cankarjeva založba. Ljubljana 1961.

roke, ni bil kos raznim oviram v vsakdanjem življenju. Zato mu ni bilo dano, da bi hodil tako premočrtno k svojemu cilju kot prijatelj Fran (Erjavec).

Slikar v noveli *Od brega* (model mu je bil še živeči umetnik) se ob dejstvu, da bo moral zapustiti dom, kjer se je rodil in ki mu je ekonomsko omogočil, da je doštudiral in da je brez težav zadovoljil svojo največjo strast po gledanju in oblikovanju, zave v vsej pomembnosti, kako je njegovo delo odvisno od pogojev, v katerih sam živi. Zato poskuša poiskati novo oporo v življenju; boji se, da ne bi mogel več delati kakor doslej; boli ga dejstvo, da so ga domači odrinili kot sitega otroka; na splošno pa ga prevzame grozljiv občutek, kakor da odhaja od brega na široki ocean.

V noveli *Zakopani kip* hoče kipar Heliodor z umetniško potvorbo starega kipa iz muzeja dokazati, da človek ne more živeti brez iluzij in slepila. V iluziji se sprosti, dokaže si, kako je brezkončen in kaj vse zmore, brez nje pa bi bilo življenje preozko. Tudi sprejem njegovega kipa je bil odvisen od tega, kolikor je vzbudil pri ljudeh iluzijo.

Človek ima do leposlovja, ki govori o znanih umetnikih, poseben odnos, ni tako hitro zadovoljen, često se mu zdijo stvari poenostavljene. Ne glede na to mislim, da stoji knjiga *Zakopani kip* v okviru Lokarjevega dela nekoliko nižje, kot so njegove najboljše stvari. Vzrokov je več. Že sama snov mu je bolj odmaknjena. Drugače pa nosijo tudi te tri novele značilnosti drugih Lokarjevih del. Tako zavzema osrednje mesto psihološko prikazovanje ljudi, saj je težišče dogajanja preneseno v duhovni svet (spomini, razmišljanje). Vendar se zdi, da pisatelju orisi daljših duševnih procesov ne uspejo tako kakor orisi krajših in tistih, ki jih doživlja preprosti človek. Pomembno vlogo ima fabula; to po svoje razbija in komponira. Novela *Od brega*, v kateri je spretno prepletel krajše psihološke opise in fabulativnost, je zelo živa in po celovitosti prekaša drugi dve.

France Novak

ČAS IN LEDINČANI

Ledinčani so menda tretje daljše pripovedno delo Manice Lobnikove; po prijemu se navezujejo na njen prvi tekst, *Gorniki in čas*, in prav tako po okolju, zakaj spet smo med slovenjegoriškimi viničarji. To je bila bistra odločitev: med temi ljudmi je Manica Lobnikova doma, pozna jih tako rekoč do obisti; in razen tega težka gmotnost kmečkega človeka ne dopusti, da bi pisateljico predaleč zaneslo v lahkotno in spretno, a včasih površno fabuliranje, ki je — kot je pokazal roman *Rosa na pajčevini* — druga plat njenega nespornega pripovednega daru. Z *Ledinčani* je čvrsto zakoreninjena v zemlji; te Ledine niso izmišljeno naselje, temveč vas, kakršna je stala v usodnem letu 1941 nekje v Slovenskih goricah; in čas, ki ga preživljajo prebivavci, je skoraj do dneva natanko določen z mejnikom: 6. april — nemški napad na Jugoslavijo, 22. junij — spopad Hitlerja s Sovjetsko zvezo.

V nepolne štiri mesece je torej zajeto vse dogajanje skoraj 600 strani obsegajoče knjige; to kratko obdobje zadošča, da se iz amorfne, nacionalno in politično neopredeljene gmote Ledinčanov izoblikuje nekaj, kar kaže izrazite poteze prihodnje človeške skupnosti. Tudi Ledinčani, kot menda vsi ljudje, se znajo učiti samo na lastnih napakah in trpljenju; odzivajo se s težko odzivnostjo ljudi, ki niso vajeni misliti, temveč čutiti, pa sprva ne zaupajo instinktu;